

Μπούρκα και νέα εποχή τρόμου

Άρθρο Άννας Καραμάνου

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα **Το ΒΗΜΑ της Κυριακής**, 22 Αυγούστου 2021

Οι τραγικές (και συχνά τραγελαφικές) εικόνες από την επανακατάληψη της εξουσίας από τους Ταλιμπάν, έχουν προκαλέσει βαθιά ανησυχία και φόβο, τόσο για την αναμενόμενη νέα εποχή τρόμου, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, όσο και έντονο προβληματισμό για το αν τελικά είναι εφικτή η εξαγωγή των δημοκρατικών θεσμών της Δύσης σε χώρες με βαθιά κοινωνική και οικονομική καθυστέρηση, θρησκευτική ιδεοληψία, μισογυνισμό και αντιμαχόμενα τοπικά συμφέροντα, όπως το Αφγανιστάν.

Ωστόσο, πριν από είκοσι χρόνια, υπήρχε ρομαντική πίστη και ελπίδα στην ΕΕ που εκφραζόταν κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η πρώτη αποστολή στο Αφγανιστάν πραγματοποιήθηκε αρχές Νοεμβρίου 2002, ένα χρόνο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και την εισβολή των ΗΠΑ, από μια θαρραλέα ομάδα γυναικών ευρωβουλευτριών (Lissy Groner, Fiorella Ghilardotti, Marie-Helene Gillig, Genevieve Fraise και εμού). Τρελό εγχείρημα, είπαν τότε πολλοί. Όμως ο φόβος και η αμφιβολία υποχώρησαν μπροστά στο στόχο: Να εκφραστεί η αμέριστη συμπαράσταση και αλληλεγγύη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς τον αφγανικό

λαό και να διασφαλιστεί ότι η ανασυγκρότηση της χώρας θα συμπεριλαμβάνει τα δικαιώματα των γυναικών.

Η εμπειρία ήταν μοναδική και δυνατή! Νόμοι δεν ίσχυαν, τάξη δεν υπήρχε, παραπήγματα αντί για σπίτια, συνθήκες υγιεινής ανύπαρκτες, δρόμοι χωμάτινοι και ναρκοθετημένοι, δημόσια λουτρά κατεστραμμένα, σπασμένα τζάμια και διακοπτόμενη παροχή νερού και ηλεκτρικού στο βομβαρδισμένο «καλύτερο» ξενοδοχείο της Καμπούλ. Μια πάμφτωχη τριτοκοσμική χώρα, χωρίς κράτος συγκροτημένο, χωρίς ισχυρή κεντρική κυβέρνηση. Η αγορά σε άθλια κατάσταση με ελάχιστα αγαθά διαθέσιμα, πλήθος παιδιών να ζητιανεύουν στους δρόμους. Νοσοκομεία ελάχιστα, όσα φτιάχτηκαν από τις ανθρωπιστικές οργανώσεις. Στις αγροτικές περιοχές, σχεδόν τίποτα. Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τραγική! Το 99% των γυναικών γεννούσε χωρίς ιατρική βοήθεια, η μητρική θνησιμότητα από τις μεγαλύτερες στον κόσμο. Μία γυναίκα πέθαινε στη γέννα κάθε μισή ώρα! Οι γυναίκες κυκλοφορούσαν σαν «γαλάζια φαντάσματα» στους δρόμους της Καμπούλ, καθώς ελάχιστες τολμούσαν να βγάλουν την μπούρκα και να θέσουν σε κίνδυνο τη ζωή τους. Οι Ταλιμπάν είχαν χάσει την εξουσία, ωστόσο το πνεύμα τους ήταν πανταχού παρόν. Οι γυναίκες χρησιμοποιούνταν ως μέσα επίλυσης κτηματικών διαφορών, ανταλλάσσονταν μεταξύ των αντίδικων οικογενειών και οι καταναγκαστικοί γάμοι ήταν στην ημερήσια διάταξη. Κορίτσια από 10 ετών πωλούνταν από τις οικογένειές τους σε όποιον έδινε περισσότερα χρήματα, συνήθως ηλικιωμένους. Όσες κατάφερναν να δραπετεύσουν τις περίμεναν οι φυλακές και σκληρές ποινές παραδειγματισμού. Η εγκατάλειψη της συζυγικής στέγης και η μοιχεία ήταν εγκλήματα καθοσιώσεως.

Στην πόλη Μπάμιαν, εκεί όπου οι Ταλιμπάν κατέστρεψαν τα αγάλματα του Βούδα, στη συνάντηση της αποστολής με το φόρουμ γυναικών οργανώσεων οι γυναίκες μίλησαν δημόσια για πρώτη φορά στη ζωή τους. Ντρέπονταν ακόμη και να προφέρουν το όνομά τους, ενώ συνεχώς έκρυβαν τα πρόσωπά τους. Οι γυναίκες εξομολογήθηκαν πως υφίστανται συνεχή κακοποίηση, βιασμούς, ανείπωτες ταπεινώσεις και δολοφονίες. Οι τοπικοί μουλάδες έριχναν στυλό με εκρηκτικά σε περιβόλους σχολείων προκαλώντας ακρωτηριασμούς και θανάτους σε μαθήτριες. Τέτοιο ήταν το μίσος τους για τη μόρφωση! Για τους Ταλιμπάν η ζωή των γυναικών δεν είχε καμία αξία και οι δράστες κατά κανόνα έμεναν ατιμώρητοι. Αυτό ήταν το Αφγανιστάν που παρέδωσε η εξουσία των Ταλιμπάν 1996–2001.

Συναντήσαμε και μιλήσαμε με τον πρώτο μεταβατικό Πρόεδρο Hamid Karzai, ο οποίος στην πραγματικότητα έλεγχε μονάχα την Καμπούλ, καθώς και τον πρώην βασιλιά και Πατέρα του Έθνους, Zaher Shah, τους Υπουργούς Υγείας, Παιδείας, Εξωτερικών, Γυναικών Υποθέσεων, Εσωτερικών, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, αλλά και τη γενναία γιατρό Sima Samar, Πρόεδρο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς και πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Συλλέξαμε πληροφορίες και μαρτυρίες, καταθέσαμε προτάσεις και φιλόδοξα σχέδια. Επιτυχία της αποστολής θεωρήθηκε η άμεση αποφυλάκιση 20 γυναικών καταδικασμένων για μοιχεία, την επομένη της παρέμβασής μας στο Υπουργείο Εσωτερικών, επιβεβαιώνοντας το κύρος και την «ήπια δύναμη» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Την ίδια περίοδο, στην Καμπούλ και την ύπαιθρο βρίσκονταν σε εξέλιξη πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα.

Ασφαλώς, κάποια μικρή πρόοδος σημειώθηκε στα είκοσι τελευταία χρόνια: Η μεγαλύτερη

αλλαγή που προωθήθηκε από την πρώτη κυβέρνηση Καρζάι ήταν η αναγνώριση του δικαιώματος των κοριτσιών στην εκπαίδευση, που παραμένει μέχρι στιγμής. Σημαντική ήταν η κατοχύρωση των δικαιωμάτων των γυναικών από το Σύνταγμα του 2004, η πρόσβαση σε κάποιες ιατρικές υπηρεσίες και η συμμετοχή στη δημόσια ζωή. Πολλές νέες γυναίκες εργάζονται ως δημοσιογράφοι και δικαστές και συμμετέχουν σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και στην πολιτική. Η συνεισφορά της ΕΕ έχει επίσης οδηγήσει σε σημαντικά οφέλη, όσον αφορά το προσδόκιμο ζωής, τον αλφαριθμητισμό, τη μητρική και παιδική θνησιμότητα. Μεταξύ του 2002 – 2020, η ΕΕ χορήγησε περισσότερα από 4 δισεκατομμύρια ευρώ και έχει ήδη δεσμευτεί να χορηγήσει 1,2 δισεκατομμύρια ευρώ, τόσο για μακροπρόθεσμη όσο και για επείγουσα βοήθεια για την περίοδο 2021–2025. Ωστόσο, δεν υπήρξε ποτέ κοινή στάση της Δύσης, τόσο ως προς την παροχή και κατανομή της βοήθειας, όσο και κυρίως ως προς την ασκούμενη πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστήριζε μια ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες προτιμούσαν την τακτική του διαίρει και βασιλεύει ενισχύοντας τους φίλα προσκείμενους τοπικούς πολέμαρχους.

Είκοσι χρόνια μετά, η τάχιστη επανάκτηση της εξουσίας από τους Ταλιμπάν δημιουργεί νέα δεδομένα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πάλι στην πρώτη γραμμή, με ψήφισμά του της 9^{ης} Ιουνίου 2021 ζητά από όλες τις κυβερνήσεις να μην κάνουν τα στραβά μάτια μπροστά στην ανθρωπιστική κρίση που πλήττει κυρίως τις γυναίκες, να βρεθεί τρόπος ασφαλούς διαφυγής από τη χώρα για όποιον/α βρίσκεται σε κίνδυνο και όλες οι διαπραγματεύσεις να εγγυηθούν την ασφάλεια των γυναικών και των κοριτσιών του Αφγανιστάν. Ίδωμεν!

Άννα Καραμάνου

Πρώην Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής
Επιτροπής Γυναικών (FEMM) του Ευρωπαϊκού
Κοινοβουλίου, Διδάκτωρ ΕΚΠΑ.